

Психологически основи на изоставането в учебната дейност.

Познавателната активност на човека и особено на учащите се не е постоянна величина. Взаимодействието на човека с предметите и явленията в действителността е понятие, което се влияе от различните външни и вътрешни фактори. Една от характеристиките на познавателната активност на човека е и в това, че в нейния обсег не може да попадне всичко, и то с еднакъв успех на разбиране, ориентиране, овладяване. Този факт има особено значение за учебната дейност. Независимо от реалните условия за управление на учебната дейност в нея възникват условия, които по някакви причини могат да предизвикат изоставане в познавателната активност на обучаваните.

Психологическият анализ на този проблем въвежда две основни и изходни понятия. Тези понятия са зададен темп на познавателната дейност и индивидуален темп. В най-абстрактни измерения се установява, че обучението е винаги някакво съотношение между зададения темп и индивидуалния темп. Обучението = зададения темп върху индивидуалния темп.

Зададения темп на познавателната дейност на обучавания представлява времето, което обществото определи за овладяването на научни знания, понятия, действия. Това е историческа практика на обществото да регламентира, да определя времето, в което подрастващите поколения да овладеят предварително определените научни знания и действия от предвидените области на науката, техниката, културата, изкуството и т.н. В такъв смисъл зададения темп е обществено необходимото време за овладяване на научни знания от подрастващите поколения.

Индивидуалния темп представлява онова необходимо на всеки индивид време за овладяване на научни знания и понятия в съответствие с обществено-необходимото време, следователно индивидуалния темп е времето на всеки отделен индивид, с което той покрива зададения темп от обществото. Индивидът не е свободен да избира зададения темп, той може само да се адаптира към него, като обособи и отдели онова необходимо за него време за да покрие зададения темп.

Теоретичният анализ показва, че между индивидуалния и зададения темп в познанието всъщност съществуват множество разновидности на съотношения. В обобщен вид тези разновидности би могло да бъдат сведени до 4:

1. Индивидуалния темп = зададения темп – оптималност
2. Индивидуалния темп > зададения темп – ускореност (ускорен темп)
3. Индивидуалния темп
4. Индивидуалния темп < зададения темп – ту се ускорява, ту се забавя, индивидуалния темп наподобява зададения темп

Устойчиво изоставане в познавателната дейност се натрупва от трети тип съотношение, при който за индивидуалния темп

- физиологически
- социални
- психологически
- педагогически

Физиологическите причини имат органично естество. Тези причини се проследяват в 2 посоки:

- по посока на здравния статус на организма
- по посока на индивидуално-психичните особености на човека

Здравословният статус на организма на всеки човек по някакви причини се нарушава. Психичният проблем е в това, че на тази основа възникват смущения, а понякога и силни сътресения в познавателната активност на човека. Това извежда индивида от познавателната активност на учебната дейност, затруднява осъществяването на познавателната дейност и естествено води до изоставане. обстоятелството, че възстановяването на здравословния статус отнема време се отразява отрицателно на

познавателната активност на човека. На обучавания се налага да догонва, да добавя, да полага допълнителни усилия за да постигне познавателно равновесие в учебната дейност, но изоставането е факт.

Темпераментни характеристики на индивида: обективно към изоставане в познавателната активност могат да се окажат децата с преобладаващ меланхоличен и флегматичен тип. Първите, поради преувеличения (хипертрофия) на страха, на тревожността, което ги прави нерешителни, прекомерно предпазливи. Това може да се компенсира, но с помощ отвън. С много силна нагласа могат да се окажат и индивидите с флегматичен темперамент, той по рождение е бавен, инертен.

Социални причини – произлизат от обществото и се отнасят за обществото. Такива причини за изоставането в познавателната дейност на учащите се произлизат от конкретните икономически условия на обществото, от потребностите на етническите групи от образование, от култура, от наука, и от възможностите на обществото да задава и поддържа такива потребности. За това социалните причини имат много широки измерения. В нашата страна по тези причини в определени социални и етнически групи съществуват крайно ограничени обществено икономически възможности за приобщаване на младото поколение към продуктите на науката и културата. В последното десетилетие за преобладаваща част от децата на тези общности, училището е извън потребностите. Крайно ограничените материални условия в тези общности не позволяват децата да бъдат включени в учебната дейност, от което изостава културата им, научната им, естетическата им, нравствената им и т.н. психични активности. Това води до пълно изоставане в познавателната дейност. Причините от социално естество са далеч от силите само на училището или само на семейството, а в някои случаи, даже само на държавата. Главният негативен психологически резултат е в това, че такива деца нямат обективни условия за създаване и поддържане на потребностите от научни знания, понятия, закони от културни продукти, от естествени и нравствени ценности.

Третата група причини са психологическите причини. В тази група причини на първо място изпъкват пропуските и недостатъците в мотивацията на учащите се за учебна дейност. Както и други психични феномени и мотивацията е психично отражение на вътрешната среда, на изоставането в познавателната активност, поради неадекватна мотивация се дължи на непълноценното, на неадекватното обвързване и предметяване на тези потребности в предмета на науката, на културата, на изкуството и т.н. Поради тази причина не се създават в достатъчни размери и сила адекватността, мотивацията на децата и юношите към предметите на науката и културата, които са съдържание на учебната дейност. В много случаи, дори сега на мотивацията се гледа като вътрешна постоянна познавателна активност на човека и вместо да се задава

мотивацията от вън, на нея се гледа като на нещо, което го има или го няма, като вътрешно условие. Към психологичните причини се отнасят и пропуските в откриването за обучаваните на признаците и начините на действие (как да се подходи към обучаващите). Така се постигат така наречените „бели петна” в ориентировъчната страна на действията. Те се отнасят както към признаците по които се изучават предметите, но се отнасят и до степента на отработеност, на начините на действие. Трябва да се има в предвид и това, че „белите петна” в ориентацията и недостигът на обратни действия, с времето се натрупват и се натрупват в устойчиво изоставане на познавателната дейност.

Четвъртия вид причини са педагогическите. В широк план тази група причини са предмет на анализ на педагогиката. Психологията обръща внимание само на така наречения индивидуален подход към обучавания. Става дума за своевременно разпознаване и установяване на момент на изоставане в познавателната активност на обучавания. В отделни случаи обучаваният застава пред бариера, което сам не може да премине без своевременно външна помощ. Психологичният проблем е в това, че той трябва да бъде открит точно в този момент на застой. В това състояние на застой обучавания се нуждае от външна помощ, от компетентна намеса, за да разбере какво го е спряло и как може да преодолее тази бариера, а това, всичко, е в кръга на индивидуалния подход на учителя. Добрият учител се отличава и с това, че предварително знае къде може да възникне засечка за някои ученици и още преди да се е появило това състояние да се намеси и да го предотврати. Това психологически е по-трудно, защото учителят работи едновременно с 25-30 ученика. По-реалното е като възникне застой, своевременно да се окаже помощ. И едното и другото е все индивидуален подход и е кръга на оптималното психично взаимодействие на учащите се с обучаващия.

Към изоставането в познавателната дейност на обучаваните са възможни два подхода:

- предотвратяване на изоставането

- премахване на възникналото изоставане

В психологичен план предимства има предотвратяване на изоставането. Но веднага възникнало изоставане, то трябва да бъде преодоляно, за да се избегне натрупване. Колкото е по-малко това натрупване, толкова по-лесно то се преодолява и обратно.

Психологични условия за осъществяване на учебната дейност са 2 психологични феномена: памет и внимание.